

Donut economie

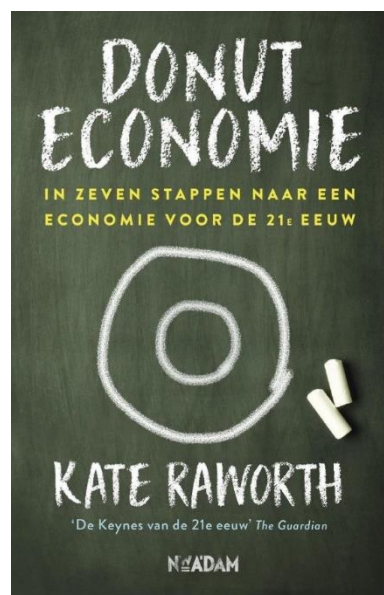
In zeven stappen naar een economie voor de 21 ste eeuw

Door Kate Raworth, Nieuw Amsterdam, 2017. Oorspronkelijk Engelse uitgave 2017.

Introductie

Dit prachtige baanbrekende boek is boordevol mooie, inspirerende opwindende, bemoedigende ideeën. Goed begrijpelijk geschreven en eigenlijk is het een circulaire vertelling. Geweldig, maar hoe geef je dan iets weer van de inhoud? Ik ben in de verleiding gekomen om toch zoveel mogelijk van de inhoud op te schrijven. Als deze impressie hier en daar hakkelig over komt, dan ligt dat in elk geval niet aan het boek. De impressie is langer dan de eerdere impressies. Ik hoop van harte dat je adem genoeg hebt voor het hele eind. Mocht dat niet zo zijn lees dan ajb het slot: wij zijn nu allemaal economen.

Het boek is al een tijd uit en ik heb er veel over gehoord. Maar ik kon er niet toe komen het te lezen met als excuus: economie is geen onderwerp voor mij, maar voor anderen die er meer verstand van hebben. Hmm. Maar ik heb toch mijn motto: ik wil méér impact hebben op het vlak van transitie, met minder inspanning. En ja, hoor, het werd me meer en meer duidelijk: het domein van de economie is hét z.g. “hefboompunt” waar we nou juist de meeste verandering nodig hebben en waar we het meest effectief richting transitie, in de breedste zin van het woord, invloed kunnen uitoefenen! Dus weg met de weerstand: aan de studie, het echt willen begrijpen, want het is complexe materie. Zoals de hele transitie complex is, omdat immers “alles met alles samenhangt” (mijn tweede motto).

Inhoud

Om je te helpen even dit kompas: een lees indeling:

- I Taal, beelden metaforen
- II Feminisme
- III De inhoud van het boek.
  - A economie,
  - B wat is er nodig, dit zijn 13 punten,
  - C de circulaire economie.
- IV Nu zijn we allemaal economen.
- V Lokaal in Castricum
- VI Inspirerende citaten

I. TAAL, BEELDEN, METAFOREN

Het eerste wat me aanspreekt is Kate Raworths verteltrant: taal, beelden, metaforen en voorbeelden. Zij zegt dat we een nieuwe taal nodig hebben, nieuwe frames en doorspekt haar boek dan ook met metaforen, plaatjes, beelden, voorbeelden, citaten. Heerlijk! Woorden als: “We leven IN de biosfeer, niet OP de planeet en onszelf leren zien als een gewoon lid en burger, niet als een veroveraar”.

Woorden voor een verschuiving van perspectief als: “Van piramide naar web, van positie aan de top naar deelnemer”. En zie hoe het woord ‘burger’ verdween en we nu ‘consument’ heten. Woorden als: ‘buren’, ‘leden van de gemeenschap’, ‘internationale gemeenschap’ en ‘wereldburgers’, blijken ineens heel kostbaar. Raworth: “We lijken een beetje op vissen die een woord zoeken voor ‘water’. Het vinden van woorden is wellicht belangrijker dan we denken, omdat we moeten bepalen of we als soort kunnen leren om samen met anderen te gedijen.” Ook haar sappige citaten lezen fijn, zoals die van Hannah Ahrend: “Een zwerfhond die een naam heeft gekregen heeft een grotere kans om te overleven dan een naamloze hond.” Naast taal zijn beelden van groot belang, omdat die veel en veel sneller in ons brein landen en blijven hangen.

Dus gebruikt ze de donut als aansprekend beeld bij haar model, de rups voor het consumentisme van nemen, gebruiken, weggooien enz. Ook haar metaforen maken dat de ingewikkelde materie goed te snappen is. Zoals het economische model van eeuwige groei vergelijken met een vliegtuig wat hoger en hoger blijft vliegen (groeien) zonder ooit te landen, zelfs geen landingsgestel hééft! Het vliegt de zonsondergang van het consumentisme tegemoet. En daarbij gebruikt ze ook nog kunstvormen, zoals een toneelstuk van Shakespeare, om parallellen te verduidelijken.

II. FEMINISME

Het tweede wat me aanspreekt is: feminisme. Raworth haalt het onbetaalde werk uit het verdomhoekje, wat mij als ras- feminist natuurlijk reuze goed doet! Het huishouden wordt in de mainstream economie, in zijn geheel als niet behorend bij de economie beschouwd. Wordt niet opgeteld bij het BBP. Terwijl in feite, Neva Goodwin: “Het huishouden niet secundair is, maar een kerneconomie en elke dag vóór het betaalde werk komt. Het onbetaalde werk schraagt de essentiële aspecten van het gezinsleven en het maatschappelijk leven, door het aanwenden van universele menselijke hulpbronnen als tijd, kennis, vaardigheden, zorg, empathie, onderricht en wederkerigheid.”

Raworth: “Maak kennis met je eigen ‘innerlijke huisvrouw’. We dragen allemaal bij aan deze kerneconomie, maar sommige mensen besteden hier veel meer tijd aan dan anderen. Werk in de kerneconomie is onbetaald en wordt stelselmatig ondergewaardeerd en geëxploiteerd, zodat het tussen vrouwen en mannen levenslange ongelijkheid genereert als het gaat om maatschappelijke status, carrièrekansen, inkomen en macht. Een onderzoek (in de VS) wijst uit dat huisvrouwen rond de 120.000 dollar per jaar zouden verdienen als ze een normaal uurtarief zouden krijgen voor de taken die ze verrichten.”

III. DE INHOUD

Het economische model: de donut

Kort gezegd: laten we in de eenentwintigste eeuw toewerken naar een economie die binnen de planetaire grenzen blijft (de buitenkant van de donut is de grens) en de armoede buitensluit (het gat in de donut). Als we een economie ontwerpen die het eetbare deel van de donut is dan kunnen we nog miljarden jaren voort in onze biosfeer.

Om dit te bereiken noemt Raworth vijf factoren:

1. Bevolking dient te stabiliseren
2. Verdeling: 13 % van de wereldbevolking is ondervoed. Slechts 3 % van de mondiale voedselproductie zou nodig zijn om tot een eerlijke verdeling te komen. Helaas wordt 30 tot 50% van het wereldwijd geproduceerde voedsel verspild.
3. Ambitie: wat achten mensen noodzakelijk voor een goed leven? Reclame beïnvloeding is enorm. Tim Jackson (econoom) schreef treffend: “We worden overgehaald geld dat we niet hebben uit te geven aan dingen die we niet nodig hebben om een vluchtige indruk te maken op mensen waar we niet om geven”.
4. Technologie
5. Bestuur: ook hier geldt rechtvaardigheid. Er zijn effectieve bestuursvormen nodig op alle niveaus die complexe onderwerpen en interacties kunnen bevatten.

A. Opvattingen over economie

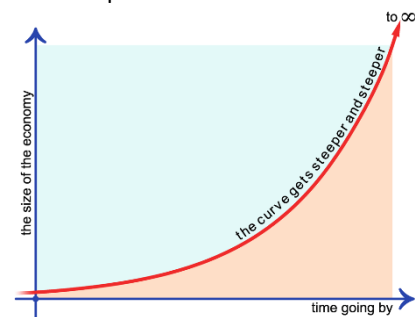
Raworth: "Eerst was er de economie van één huishouden, toen ontstond de stadstaat, de nationale staat, maar nu is de volgende stap: een planetair huishouden." Al in 1972 zegt Donella Meadows (Club van Rome) in 'De grenzen aan de groei': "Groei is een van de stomste doelstellingen die een cultuur ooit heeft uitgevonden. Wij moeten ons altijd de vraag stellen: groei van wat en waarom en voor wie, en wie betaalt de kosten en hoelang kan het duren en wat zijn de kosten voor de planeet en hoeveel is genoeg? Er dient altijd onderscheid te worden gemaakt tussen: kwantiteit en kwaliteit van de groei, kosten en opbrengst ervan en tussen korte en lange termijn. Wat moet groeien en waarvoor. Het praten over waarden en doelen is een kunst die men verleerd is en die nodig weer opgefrist moet worden.

Zij die proberen onze economie en onze maatschappij te sturen, zijn als piloten die zonder betrouwbaar kompas koers proberen te houden."

Het traditionele verhaal van de financiële markten bestaat uit drie taai mythen:

1. dat commerciële banken niets anders doen dan spaargeld van mensen omzetten in investeringen
2. dat de financiële handel de fluctuaties van de economie opvangt en stabiliseert.
3. dat zodoende de financiële sector een waardevolle dienst verleent aan de productieve economie.

Door de financiële crisis van 2008 zijn alle drie de mythes overduidelijk doorgeprikt. Banken creëren op magische wijze geld door krediet. Economen hebben gezocht naar een wetenschappelijk model met als voorbeeld de mechanica. Daar kwam het plaatje uit van de groeicurve, die eindeloos lijkt door te kunnen gaan, maar er is geen enkel bewijs dat dat ook kan. Het meetinstrument van het bbp (bruto binnenlands product) werd uitgevonden en het werd dominant. Het heeft het complexe onderwerp van de economie vereenvoudigd door huishoudeconomie en vervuiling niet mee te tellen. Die worden simpel afgedaan met de term: "externaliteiten". Of anders gezegd: "Men (de wetenschap van de economie) wilde iets simpels en liet heel veel weg (voor het gemak) namelijk de complexiteit. Het gaat uit van lineaire causaliteit in plaats van wanordelijke complexe problemen."

De bedrijven met aandeelhouders maken winst in een bedrijf waar met gemeenschapsgeld in is geïnvesteerd (scholing gezondheidszorg, infrastructuur, vervuilingproblemen oplossen) en waarvan niets terugvloeit naar de gemeenschap. Ja, het creëert wel banen, maar de lonen zijn de laatste 40 jaar nauwelijks gestegen, terwijl de aandeelhouders uitstekend verdienen en de top enorme bonussen opstrijkt.

Raworths legt macht, de dynamiek van het systeem, "the winner takes all", succes voor hen die al succesvol zijn, uit: de rijken worden rijker en de armen worden armer. Als je Monopoly, het spel kent, ken je dit mechanisme. Fascinerend is dat het spel oorspronkelijk "The Landlords Game" heette en juist bedoeld was om te laten zien hoe onrechtvaardig het geconcentreerde vastgoedbezit was en niet om dit te bejubelen!!! Er waren twee sets spelregels, de eerste is bekend, de tweede, eigenlijk de eerste was: "Voorspoed". Elke speler krijgt een bedrag elke keer als iemand een straat koopt. Zeg maar "belasting op onroerend goed". Het spel eindigt als de speler die met het minste geld begon zijn vermogen heeft verdubbeld.

De bedenker van het spel, Elizabeth Magie, verklaarde dat het doel is op praktische wijze ondervinden hoe "het huidige systeem van landjepik, met al zijn effecten en gevolgen" werkt en dat je daardoor begrijpt hoe verschillende ideeën van eigendom geheel verschillende maatschappelijke gevolgen kunnen hebben. Magie: "Men zou het 'Het Levensspel' kunnen noemen, aangezien het alle elementen van succes en falen van de echte wereld bevat." Toen spelletjes fabrikant Parker Brothers in de jaren dertig het patent van het spel kocht, werd het echter omgedoopt tot Monopoly en kreeg het gretige publiek slechts één spelregel: die waarin de overwinning van één speler over allen toegejuicht wordt.

Nog een illustratie van macht: Toen tussen 2012 en 2013 onderhandelingen werden gevoerd tussen de EU en de VS over Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) bestond 90 % van de besprekingen die de EU voerde (in getallen 520 van de 560) uit vergaderingen van lobbyisten uit het bedrijfsleven

---

B. Wat is er nodig om richting Donut economie te bewegen

1. De staat

De traditionele economen vinden dat de staat een beperkte rol moet hebben. Samuelson echter zegt: "In een onderling afhankelijke en dichtbevolkte wereld is de creatieve rol van de overheid in het economische leven groot en onmisbaar. De rol van de traditionele economen blijft echter immer dominant tot nu toe. Voor de eenentwintigste eeuw moet de rol van de staat opnieuw worden overdacht." De staat als economische partner die het huishouden, het gemeenschapsbezit én de economie ondersteunt. Openbaar onderwijs voor iedereen, ondersteunen van de economie van het huishouden, gemeenschapsbezit bevorderen en beschermen'. De kracht van de markt aanwenden 'voor het algemeen belang (beschermen biodiversiteit, tegengaan vervuiling, eerlijke handel en rechten van werknemers). En tenslotte: als de staat investeert in ontwikkeling, dus geld geeft aan bedrijven, moeten de opbrengsten ook met de staat gedeeld worden (kijk naar aan de geneesmiddelenindustrie). Om te zorgen dat de staat niet autoritair wordt is een democratische politiek essentieel: betrokkenheid van de burgers, participatie en afleggen van rekenschap.

2. De markt.

Economen kunnen slimmer de botte kracht van de markt combineren met de subtiele kracht van de moraal. Met deze strategie kun je binnen de donut komen. Voorbeeld: in Groot-Brittannië worden jaarlijks naar schatting voor 300 miljoen pond aan niet gebruikte medicijnen weggegooid. Onderzoekers ontdekten dat met een simpel herinnerings-sms'je dit probleem verminderde. Nog een voorbeeld: groene voetstappen op de stoep die naar een prullenbak leiden verhogen het percentage mensen die hun papertje in de bak gooien met de helft.

3. Economie als organisme

Zeg vaarwel tegen de economie als "machine" en omarm de economie als organisme. Het is tijd dat economen ook een metaforische carrièreswitch gaan maken: gooi de bouwhelm en steeksleutel van de mechanica ingenieur weg en pak in plaats hiervan een paar tuinhandschoenen en een snoeischaar. In "The Gardens of Democracy" (Liu en Hanauer): stap over van het "machinebrein" naar het denken met het "tuinbrein" en stap over van het geloof dat dingen zichzelf reguleren naar het geloof dat dingen beheerd moeten worden. Tuinieren is niet de natuur zijn gang laten gaan, maar verzorgen. Tuiniers zorgen niet dat planten groeien, zij scheppen de voorwaarden waaronder ze kunnen gedijen.

4. Hefboompunten

Probeer erachter te komen waar de hefboompunten zitten. Donella Meadows:" Vind die plekken in een complex systeem waar een kleine verandering in één ding, kan leiden tot een grote verandering in alles. De tijd is voorbij om te morrelen aan lage hefboompunten. Probeer het ritme te pakken waarin we ons bevinden. Effectieve systemen hebben drie eigenschappen: een gezonde hiërarchie, het vermogen tot zelforganisatie en veerkracht. Die drie kenmerken moeten door middel van goed beheer kunnen opbloeien."

5. Doe aan ethiek

Economen passen nu de regel toe: 'de optie die het beste werkt als hij zou werken'. De econoom van de eenentwintigste eeuw zou na moeten denken over ethische principes, zoals: bescheidenheid, dienstbaarheid aan het geheel, transparantie en uitgaan van de autonomie van de gemeenschap. Wellicht kunnen deze principes worden opgenomen in de economen-eed die ambitieuze professionals bij hun afstuderen moeten afleggen (net als de medici).

6. Richt je op herverdeling.

Waarom doet ongelijkheid ertoe? Ongelijkheid beschadigt het hele weefsel van de samenleving. Traditionele economische denkwijze is: ongelijkheid is onvermijdelijk, maar uit onderzoek is nooit bevestigd dat dit klopt. Grote ongelijkheid leidt ook in hoge inkomenslanden tot armoede. Landen met een grote mate van ongelijkheid in inkomensniveau scoren hoog op: tienerzwangerschappen, psychische ziektes, drugsgebruik, obesitas, gedetineerden, schoolverlaters en ontwrichte gemeenschappen. Tegelijkertijd zijn doorgaans de levensverwachting, de status van vrouwen en het vertrouwen lager. Democratie wordt ook bedreigd als er een markt ontstaat voor politieke invloed. Al Gore: "De Amerikaanse politiek is gehackt... en dat gebeurt door het financieren van de verkiezingscampagnes." Grote ongelijkheid gaat ook hand in hand met toenemende aantasting van het milieu. Hoe groter de ongelijkheid, hoe sterker de biodiversiteit in een land bedreigd wordt.

Ongelijkheid laat economieën niet sneller groeien. Ostry: "Het zou een vergissing zijn om te denken dat we ons kunnen concentreren op economische groei en de ongelijkheid maar voor zichzelf laten zorgen."

7. Grond.

C. George: "Grond zou geen eigendom moeten zijn van grondbezitters, maar van de gemeenschap. Het gelijke recht van alle mensen op de grond, is even duidelijke als het recht op het inademen van de lucht."

8. Geld

De vraag is: in welk monetair water zwemmen wij? Het huidige geldsysteem is eigenlijk een monocultuur. Na een ernstige crisis willen de commerciële banken meer investeerders. Je zou verwachten om extra geld te gaan investeren in productieve ondernemingen. Na de financiële crisis van 2008, bleken de banken het geld in plaats daarvan te gebruiken om hun eigen balans weer op orde te krijgen, door speculatieve activa zoals handelswaren en aandelen te kopen. Als gevolg hiervan stegen de prijzen van handelswaren als graan en metalen, samen met de prijzen van de vaste activa, zoals grond en huizen, maar de investeringen in bedrijven die echt producten maakten stegen niet. Er zijn gelukkig nieuwe monetaire ontwerpen waar veel ontwikkeld en geïnnoveerd wordt.

9. Arbeid

Wie bezit de onderneming en strijkt zo de door de werknemers gegenereerde waarde op? Je kunt drie groepen onderscheiden: arbeidskrachten, grondbezitters, kapitalisten. Door het aandeelhouderskapitalisme werd de primaire taak van de onderneming: winstmaximalisatie. De werknemers werden een 'kostenpost', de vakbonden verloren aan macht. Als je wilt dat waarde 'distributief' is zijn twee dingen belangrijk: 'rooted membership' en 'stakeholder finance'. Bijvoorbeeld coöperaties waarin de deelnemers zeggenschap en mede-eigenaarschap hebben. Raworth: "dergelijk bedrijven nemen snel in aantal toe." Kelly: "Als we beginnen met veranderingen aanbrengen in het hart van de grote ondernemingen zullen we falen. Waar je moet beginnen, is waar je iets kunt bereiken, waar je van opmontert, en wat vooruitwijst naar grote successen in de toekomst."

10. Robotisering

Iedereen met een internetverbinding kan wereldwijd informeren, entertainen, leren en onderwijzen. Het is een voorbeeld van samenwerkende gemeenschapsbezit, robots vervagen de grens tussen produceren en consumeren en zorgen voor een 'peer tot peer' economie: iedereen is "prosumer", een maker en een gebruiker. Maar tegelijk is er ook een proces gaande van "The winner takes all", want multinationals in de digitale wereld doen er alles aan om hun bezit en hun markt te beschermen. In de digitale revolutie worden veel mensen aan de kant gezet: nul kosten. Robots en machines maken mensen overbodig. Deze vloedgolf van digitale automatisering staat nog in de kinderschoenen en heeft nu al geleid tot grote ontkoppeling van banen en productie. Voorbeeld: in 1900 werkte de helft van de Amerikaanse beroepsbevolking in de landbouw, geholpen door ruim 20 miljoen paarden. Iets meer dan een eeuw later werkt er 2 % in de landbouw en de paarden zijn verdwenen. Wat gedaan zou kunnen worden is de belasting op arbeid vervangen door belasting op het gebruik van niet duurzame hulpbronnen. Het oneerlijke belastingvoordeel dat bedrijven nu krijgen wanneer ze in machines investeren (aftrekbare kosten) in plaats van in mensen (loonheffing) zou dan geleidelijk kleiner worden. Tegelijkertijd moet er meer worden geïnvesteerd in scholing van mensen op terreinen waar ze robots kunnen verslaan: creativiteit, empathie inzicht en menselijk contact.

Dit banenverlies is een sterk argument voor basisinkomen. Maar het zou meer zekerheid geven als iedereen een aandeel kreeg in het eigendom van de robot technologie. Bijvoorbeeld Alaska: In de grondwet staat dat elke burger van Alaska jaarlijks een deel van de inkomsten uit de olie en gaswinning ontvangt, een dividend dat in 2015 meer dan 200 dollar per inwoner was.

11. Kennis

Er ontbreekt nog een mondiaal digitaal platform dat het mogelijk maakt wereldwijd samen te werken met onderzoekers, studenten, ondernemingen en ngo's, om zo gratis open source technologieën te ontwikkelen: een Kennisplatform van samenwerking.

12. Groene groei.

Raworth: "Over 'groene groei' wordt te vroeg gejuicht. Door deze trends lijken de ontwikkelde landen efficiënter om te gaan met hulpbronnen, maar in werkelijkheid blijven ze diep verankerd in de materiele basis

die daaronder ligt. Maar: Het bbp groeit, en de voetafdruk ook. Nieuw Zeeland: 30%, Nederland, Spanje en Portugal: meer dan 50%, Japan: 14 % en Duitsland: 9 %." Strategieën van circulaire economie hebben tot nog toe een aantal kenmerken: de zijn top down opgezet en worden vooral uitgevoerd door grote bedrijven. De benadering is in-house, zodat bedrijven de controle proberen te houden over hun eigen producten. Ze zijn ondoorzichtig, door gepatenteerde materialen en technologieën, en ze zijn gefragmenteerd. Maar aangezien de gemiddelde westerling meer dan 10.000 objecten bezit, die overal ter wereld zijn gemaakt, is het hoogst onwaarschijnlijk dat zo'n geïndividualiseerde benadering succesvol zal zijn. We zullen dan ook de degeneratieve lineaire economie moeten trotseren. Wat kan is: Quota vaststellen, belasting en prijsdifferentiatie: je betaalt extra als je meer dan de basis gebruikt. Maar dit zijn lage hefboom punten. Veel effectiever is het veranderen van het paradigma dat de doelstellingen van het systeem bepaald. En dat paradigma is op komst. En opent een fascinerend spectrum aan reacties van het bedrijfsleven.

13. Kunnen we in de donut zaken doen?

Bedrijven hebben de opties: niets doen, iets doen wat iets oplevert, een eerlijk aandeel leveren, geen schade berokkenen, maar ook genereus zijn: meer geven dan nemen. Raworth: "We zijn dieren met grote hersenen, maar op deze planeet zijn we nieuwkomers, dus gedragen we ons nog steeds als kleuters die verwachten dat moeder natuur onze rommel opruimt. Ik wil dat we deze taak van een nieuw ontwerp op ons nemen en volwaardige participanten in alle cycli van de natuur worden. Met de natuur als ons model, onze maatstaf onze mentor. Het is niet nodig deze omslag stapje voor stapje te doen: het getuigt van veel meer bezieling om je- als een rups die vlinder wordt- te verpoppen tot een bedrijf dat zich richt op genereus design."

C. De circulaire economie komt al van de grond

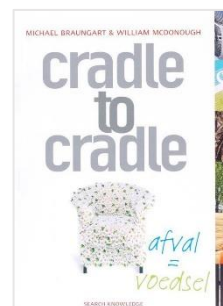
De principes van circulaire economie:

- 1 molariteit (hier kun je sterkte meten)
- 2 open standaarden
- 3 open source en
- 4 open data.

Transparantie is essentieel. Zodat iedereen de ideeën kan kopiëren.

Als inspirerende voorbeelden noemt Raworth:

- De koffieboon: minder dan 1 % van elke boon eindigt uiteindelijk in een kopje koffie en het overblijvende koffiedik is heel rijk aan cellulose, lignine, stikstof en suikers. Koffiedik is een ideale voeding voor paddenstoelen, daarna als dierenvoer en daarna wordt het weer mest voor de grond. Stel je voor dat we dit principe opschalen! Geen doorstroming van materiaal, maar rondstroming. Slechts één vorm van rijkdom blijft bestaan, en dat is de regeneratieve kracht van het leven, die van energie wordt voorzien door de zon.
- Bangladesh, dat als eerste de natie wil worden die volledig gebruik maakt van zonne-energie en leidt duizenden vrouwen op tot solaire technici, die in hun eigen dorpen duurzame energiesystemen kunnen installeren, onderhouden en repareren.
- De OSCE (Open Source Circulaire Economy), een wereldwijd netwerk van innovators, ontwerpers en activisten.
- Linux is op dit moment het meest gebruikte computerbesturingssysteem ter wereld. Zodra je iets hebt ondergebracht in het gemeenschapsbezit, kun je het niet meer wegnemen, zodat het gemeenschapsbezit van kennis iedere dag groeit en nog nuttiger wordt. Zo maakt de organisatie 'Ask Nature', www.asknature.org, geheimen van de werking van de natuur openbaar. Elke bijdrage aan de database van de website maakt het voor individuen en bedrijven lastiger om nep patenten aan te vragen op innovaties die de natuur miljarden jaren geleden heeft ontwikkeld. Zo zorgt zij dat het genie van de natuur binnen het publieke domein blijft.
- Recent Europees onderzoek naar promoten van circulaire economie, gebruik van duurzame energie en energiebesparing komt tot de conclusie dat dit banen oplevert. In Frankrijk, naar schatting 500.000 banen, in Spanje 400.000 en in Nederland 200.000 banen.
- 'Klimaatpositieve' stad Oberlin in Ohio VS:" Ons doel is duurzaamheid op alle terreinen, ons project is gebaseerd op systeemdenken. We moeten het begrip "voorspoed" herijken door te kijken naar hoe ecosystemen werken en wat ze daadwerkelijk kunnen regenereren.

“Hoe gaan we de transitie meten?”, vraagt Raworth zich af.

- De stad Oberlin (VS) bijvoorbeeld, heeft een website 'Environmental Dashboard'. Hier kan je zien wat op dat moment het water en energie verbruik van de stad is en hoe gezond de rivier is. Real time data is een aanprekende manier om de belangstelling van de gemeenschap te wekken. Je kunt hier ook de mondiale voetafdruk op laten zien.
- Bedrijven kunnen werken met een matrix om hun duurzaamheidsscore te noteren. Deze gegevens zijn dan openbaar en worden onafhankelijk vastgesteld. De overheid kan dit dan ondersteunen met lagere belastingen of voorrang bij aanbestedingen.

Raworth: “Het is tijd dat economen hun dwaze zoektocht naar economische bewegingswetten opgeven. In plaats daarvan moeten ze naar de tekentafel, om daar plaats te nemen naast de innovatieve architecten, industriële ecologen en productontwerpers die het voortouw hebben genomen bij de regeneratieve design revolutie.”

IV. NU ZIJN WE ALLEMAAL ECONOMEN

Onze generatie is de eerste die werkelijk begrijpt welke schade we ons planetaire huishouden hebben berokkend, en vermoedelijk de laatste generatie die de kans heeft hier verandering in te brengen. En we weten heel goed dat we als internationale gemeenschap beschikken over technologie, de kennis en de financiële middelen om een einde te maken aan alle vormen van extreme armoede wanneer we er collectief voor zouden kiezen om dat ook inderdaad te doen. Het leren van de 'moedertaal' van de politiek, gelooft Raworth, is de beste manier om onszelf te scholen in deze taak. Zodra we de inherente complexiteit van de economie hebben geaccepteerd, kunnen we door slim rentmeesterschap de voortdurend evoluerende dynamiek ervan vormgeven. En dan minder 'Lord of the Dance' en meer samen dansen om de meiboom. De economische wetenschap zou haar theorieën veel meer moeten verweven met inzichten die uit andere disciplines komen.

Stuart Mill en Keynes zagen dit al: “De meester econoom moet over een zeldzame combinatie van gaven beschikken. Hij moet wiskundige, historicus, staatsman en filosoof zijn. Praten is één, maar het nieuwe economische dóén, daar gaat het om. Innovators die door één experiment tegelijk de economie verder helpen. Na elk experiment evalueren en bijsturen als manier van werken en de weg vinden in de juiste richting en zo niet vast zitten aan een weg die nu een keer is ingeslagen. Zie de kracht van zelforganisatie, het vermogen van een systeem om zijn eigen structuur aan te vullen, te veranderen en te ontwikkelen, een zeer hoog hefboompunt voor een verandering van het hele systeem. We leveren allemaal een bijdrage aan die evolutie, omdat we door onze keuzes en ons handelen continu de economie vormgeven en niet alleen door de producten die we wel of niet kopen. We kunnen economie vormgeven door: ons spaargeld op een ethische bank te zetten, peer-to-peer, complementaire valuta's te gebruiken; het floreren van de natuur als doelstelling op te nemen in de bedrijven die we opzetten, bij te dragen aan het gemeenschapsbezit van kennis en actie te voeren in politieke bewegingen die onze economische visie delen. Gebruik het eenentwintigste kompas: 'de donut economie'. Wees de verandering die je in de wereld wilt zien plaatsvinden, zei Ghandi.

Raworth vult aan: teken die verandering.

Tot zover Kate Raworth.

V. EN DAN NU LOKAAL IN CASTRICUM

Als we zelf economen zijn, zoals Raworth zegt, wat kunnen we dan nu met deze kennis van de donut economie doen hier in Castricum doen? Laten we eerst nog eens opsommen wát we al doen:

Maandelijks Transitie- café voor ontmoeting en met inspirerende thema's. Soep-café, in plaats van verspilling en met gezelligheid en verbinding. Repair-café, repareren in plaats van weggooien en nieuw kopen. Zero Waste en Sakkie'z, een alternatief voor overbodig plastic en ander doelloos verpakkingsmateriaal. Bomen groep en Meerbomennu, beschermen van bomen en nieuwe aanplanten samen, met elkaar. Maandelijkse Nieuwsbrief, met nu 400 lezers, vol tips, informatie en inspiratie. Kernteam, een zwierige groep mensen die waar nodig een en ander richting geeft of initiatieven bundelt. Permacultuur: eetbare gewassen in (volks)tuinen en openbaar groen. Ruilkring Letsa, spullen en diensten ruilen zonder geld, maar met zonne-valuta. De wonen-groep, Tiny Houses, Knarrenhof, een echt lange termijn onderwerp. De transitie Academie, met workshops en scholing, om bedding te geven aan actieve mensen en om nieuwkomers wegwijs te maken.

We werken samen met de gemeente, en vele organisaties die duurzaam in hun vaandel hebben. We communiceren met ondernemers, we maken gebruik van de lokale democratie, we steunen dappere ambtenaren, we schrijven in de lokale krant.

En dat doen we allemaal zonder geld, zonder stichting en bestuur, vrijwillig en op de energie die er is, met de mensen die er zijn, inclusief en met veel plezier.

Genoeg keuze om mee te doen, maar ook elk ander idee is welkom. Doe mee, zoek ons op.

Marleen Heeman, Transitie Castricum. marleen.heeman@transitiecastricum.nl

---

VI INSPIRERENDE CITATEN

J.M. Keynes: “Economen leggen zich een te gemakkelijke en nutteloze taak op. Als ze in het storm seizoen alleen maar kunnen zeggen dat de oceaan weer tot rust zal komen als de storm achter de rug is.

J. Sterman, expert systeemdynamica: “er zijn geen neveneffecten, alleen effecten.”

Steve Keen: “Proberen het kapitalisme te analyseren terwijl er geen aandacht wordt besteed aan banken, schulden en geld, is net zoiets als het analyseren van vogels, terwijl je negeert dat ze vleugels hebben. Veel succes ermee!”

Johan Rockström: “Het is een enorme uitdaging om het evenwicht te herstellen. Wij zijn de eerste generatie die weet dat we het vermogen van de aarde om de menselijke ontwikkeling te ondersteunen ondermijnen. Dit is een nieuw inzicht en in potentie is het heel, heel griezelig. Het is echter ook een groot voorrecht, omdat het betekent dat we de eerste generatie zijn die koers moet zetten naar een mondiale duurzame toekomst.”

Stel je voor dat wij de generatie zijn die voor een ommekeer kan zorgen?

Stel: alles en iedereen stelt de vragen: handel ik binnen het model van de donut? Dragen onze kernactiviteiten bij aan het bereiken van veilige en rechtvaardige ruimte op de planeet?

Raworth: “De kracht van beelden. We hebben een nieuw verhaal nodig.

Onze hersenen zijn gemaakt voor visuele informatie. De helft van de zenuwvezels in onze hersenen is verbonden met ons gezichtsvermogen en wanneer we onze ogen open hebben, wordt twee derde van de elektrische activiteit in onze hersenen gebruikt om te zien. Ons brein heeft slechts 150 milliseconden nodig om een beeld te herkennen en niet meer dan 100 milliseconden om hier betekenis aan toe te kennen. Beelden gaan rechtstreeks naar het lange termijngeheugen.”

Ha-Joon Chang formuleert: “een markt lijkt alleen maar vrij omdat we de onderliggende restricties ervan zo onvoorwaardelijk accepteren dat we ze niet meer zien.”

Raworth “Het traditionele verhaal van de financiële markten bestaat uit drie taaie mythen:

1 dat commerciële banken niets anders doen dan spaargeld van mensen omzetten in investeringen

2 dat de financiële handel de fluctuaties van de economie opvangt en stabiliseert.

3 dat zodoende de financiële sector een waardevolle dienst verleent aan de productieve economie.

Door de financiële crisis van 2008 zijn alle drie de mythes overduidelijk doorgeprikt.

Banken creëren op magische wijze geld door krediet.”

W.S. Jevons, econoom jaren zeventig: “de economische theorie in hoge mate analoog is aan de wetenschap van de statistische mechanica, en de ruilwetten blijken sterk te lijken op hoe de momenten wet werkt bij de hefboom. Zo werd het diagram van vraag en aanbod ontworpen.

George DeMartine: “Ik ken geen ander vak dat zo nonchalant is omgesprongen met zijn verantwoordelijkheden.”

Raworth: “Er is balans nodig: te veel efficiëntie maakt een systeem kwetsbaar. Te veel veerkracht ook.”

Twee kenmerken van florierende natuur: diversiteit en verspreiding.

Ons brein is zo ontwikkeld dat het goed kan optellen, maar slecht in het berekenen van samengestelde groei, zoals rente op rente. Bartlett: “de grootste tekortkoming van de mens is ons onvermogen om de exponentiele functie te begrijpen. Als iets exponentieel groeit, algen in een vijver, schulden van een bank of het energieverbruik van een land, het veel sneller en groter wordt dan we verwachten.””

Raworth: “Wellicht geven economen er daardoor de voorkeur aan om de implicaties van de economische theorie weg te wuiven tot voor bij de horizon.”

Keynes: “de dag is niet ver weg dat het economische probleem daar gaat zitten waar het hoort, op de achterste rij, en dat het strijdtoneel van hart en hoofd wordt ingenomen, of opnieuw wordt ingenomen, door onze echte problemen- de levensvragen en het vraagstuk van menselijke relaties, van het creëren van gedrag en religies.”

John Berger het in zijn boek ‘Ways of Seeing’ formuleerde: “Publiciteit is niet zomaar een verzameling elkaar beconcurrerende boodschappen: het is zelf een taal, die altijd wordt gebruikt om hetzelfde globale voorstel te doen.... het suggereert dat we kunnen leren onszelf, en ons leven, te veranderen door nog iets te kopen.”

Raworth: reclame is een inkomstenbron van overheden, wat een totale verknoping geeft van belangen.

Rogoff (IMF): “in een periode van grote economische onzekerheid, schreef hij in 2012, lijkt het niet gepast om de groei-imperatief ter discussie te stellen. Alhoewel, misschien is een crisis het moment om de lange termijn doelen van de mondiale economische politiek opnieuw te overdenken.”